



Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

De krant kunnen lezen in Noors, Spaans, of Fries

Postma, G.J.; van Oostendorp, M.

published in

NRC Next

2008

document version

Peer reviewed version

[Link to publication in KNAW Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Postma, G. J., & van Oostendorp, M. (2008). De krant kunnen lezen in Noors, Spaans, of Fries. *NRC Next*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the KNAW public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the KNAW public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

pure@knaw.nl

Scandinaviseer Europa!

Marc van Oostendorp en Gertjan Postma

Sinds de recentste uitbreiding kent de Europese Unie 23 officiële talen. In het dagelijks leven worden er op dit continent nog veel meer gebruikt – bijvoorbeeld ook minderheidstalen als het Fries, het Baskisch, het Arabisch of het Swahili. Die veelheid aan talen is een rijkdom die volgens veel Europeanen bescherming verdient. Dat is ook de strekking van het deze maand verschenen rapport ‘Een heilzame werking’, dat is opgesteld door een door de Europese Commissie ingestelde ‘Groep van intellectuelen voor de interculturele dialoog’. Het voorstel van deze groep is in onze ogen echter onzinnig en uiteindelijk juist schadelijk voor de veeltaligheid van Europa. En dat terwijl er eenvoudige en werkbaarder ideeën voorhanden zijn, die bovendien diepere wortels hebben in de Europese cultuur.

Wat wil de groep onder voorzitterschap van de Libanees-Franse schrijver Amin Malouf? Het voorstel komt er in het kort op neer dat alle Europeanen een taal ‘adopterend’. Dit moet dan niet hun moedertaal zijn, en ook niet hun ‘taal voor internationaal gebruik’ (het Engels), maar verder kan het iedere mogelijke taal betreffen – Duits, Tsjechisch, Baskisch, Jiddisch, en zelfs Japans. De adoptietaal moet ‘intensief geleerd en vloeiend gesproken’ worden, en degene die de taal geadopteerd heeft, verplicht zich ook om de cultuur en geschiedenis te leren van de gemeenschap die de taal gebruikt.

Volgens Malouf en de zijnen zijn er allerlei voordelen verbonden aan de instelling van zo’n persoonlijke adoptietaal. Zo zou het er voor kunnen zorgen dat bilaterale contacten tussen twee Europese talen altijd in een van de twee talen van die landen kunnen plaatsvinden, zonder dat men hoeft uit te wijken naar, bijvoorbeeld, het Engels. Er zijn immers in ieder land wel wat mensen voorhanden die de taal van het andere land geadopteerd hebben. Bovendien biedt de adoptie van een taal aan burgers de mogelijkheid om zich te ontplooiën: het leren kennen van een andere taal en cultuur verruimt je blik.

Het is een bijna poëtische gedachte: een Europa waarin iedere burger de moeite heeft genomen zich geheel in een andere taal en een andere cultuur te verdiepen, waarin je in iedere cultuur voldoende mensen vindt die een ander kunnen verstaan, en daarmee het gevaar bezworen wordt dat het Engels gaandeweg alle andere talen verdrukt.

Het voorstel van Malouf en de andere adviseurs van de Europese Commissaris voor Meertaligheid Leonard Orban is gebaseerd op een bijna karikaturaal onwerkbaar idee, dat alleen al door zijn onuitvoerbaarheid een reëel Europees talenbeleid blokkeert. Zo is het onduidelijk hoe men zich voorstelt dat burgers de tijd, het talent of de motivatie zouden moeten vinden om zich een adoptietaal toe te eigenen. Er zijn bijzondere gaven en bijzondere inzet nodig om een taal op een niveau te beheersen alsof het een tweede moedertaal is, en deze kwaliteiten heeft niet iedere Europese burger.

Een ander bezwaar is dat de groep van Malouf uitgaat van een romantisch beeld van taal, dat stelt dat het niet de moeite is om een taal te leren als je niet naar de perfectie streeft van de moedertaalspreker. Een dergelijk ‘ideaal’ kan potentiële taalleerders alleen maar ontmoedigen, zoals purisme vaak communicatie in de weg staat: de leerder is te zenuwachtig of hij alles wel goed doet, degene die het ‘beter weet’ verspilt energie aan zijn ergernissen over zijn gesprekspartner.

Bovendien is het in de praktijk niet duidelijk hoe de adviseurs zich een en ander voorstellen. Stel dat een Nederlandse gemeenteraad of volleybalvereniging zijn Tsjechische evenknie ontmoet, zullen er dan genoeg Nederlandse leden zijn die Tsjechisch hebben geadopteerd of Tsjechen die dat met het Nederlands hebben gedaan? Of zal men meestal toch zijn toevlucht nemen tot het Engels? Tegelijkertijd zijn er zoveel eenvoudiger en werkbaarder alternatieven voorhanden.

Een model dat in dit soort discussies tot onze verbazing vrijwel nooit wordt genoemd, ook niet door de groep van Malouf, is het Scandinavische. Waar Zweden, Denen en Noren bij elkaar komen, spreekt ieder vaak zijn eigen taal. Dat model is gebaseerd op de veronderstelling dat mensen een

‘passieve’ kennis hebben van de taal van de ander – ze kunnen de taal van de ander wel verstaan, maar niet spreken. In plaats van een hooggespannen ideaal na te streven volgens welke je adoptietalen in de kleinste nuances moet beheersen, zouden we kunnen toewerken naar een bredere, passieve kennis van enkele talen door zoveel mogelijk Europese burgers, en daarbij mensen te stimuleren zoveel mogelijk hun eigen taal te spreken, ook als de ander niet in dezelfde taal antwoordt.

Die Scandivisering van onze taalcultuur zal wat aanpassingen vereisen, want we zijn eraan gewend dat een gesprek in één taal verloopt. Aan de andere kant heeft de ontwikkeling van passieve talenkennis in sommige opzichten juist diepe wortels in de Europese cultuur. Ook in het Nederlandse onderwijs werd in vroeger tijd de nadruk bij het talenonderwijs vooral gelegd op de mogelijkheid om Frans, Duits, en Engels in ieder geval te kunnen lezen. In de moderne tijd zou men daar ook andere in Europa gesproken talen voor kunnen kiezen. Als zoveel mogelijk burgers websites en kranten kunnen lezen of naar radio-uitzendingen of podcasts kunnen luisteren in het Noors, het Spaans of het Fries, wordt daarmee de veeltaligheid van Europa voldoende gegarandeerd.

Dit is een model dat zijn uitvoerbaarheid heeft bewezen. Het wordt zoals gezegd op brede schaal in Scandinavië, en dat ook op kleinere schaal in het dagelijks verkeer tussen Europese burgers met allerlei taalachtergronden iedere dag gebruikt. Er zal moeten worden onderzocht op welke manier dit proces verloopt, en in hoeverre het model ook zonder al te veel problemen kan worden toegepast bij talen die minder op elkaar lijken dan de Scandinavische. In ieder geval biedt het Scandinavische model meer kans op een reële oplossing om alle Europese burgers te betrekken bij het behoud van de talenrijkdom van ons continent.

De auteurs zijn taalkundig onderzoekers aan het Meertens Instituut te Amsterdam.